

Uren met Houtsmuller (VI)

Uitspraak en eerste reacties

Tot veler verbijstering oordeelde het gerechtshof op 19-10-2000 in het door Houtsmuller aangespannen hoger beroep in kort geding dat het 'in de gegeven omstandigheden onrechtmatig is geweest om Houtsmuller een kwakzalver en een leugenaar te noemen'.

Het vonnis van de president is vernietigd en het is voortaan verboden Houtsmuller in openbare uitlatingen aan te duiden als 'kwakzalver' of 'leugenaar', op straffe van verbeurte van een dwangsom van f 10.000,- voor elke overtreding. Zich baserend op dezelfde feiten als de president kwam men aldus tot een diametraal tegenovergesteld oordeel: met recht verbijsterend. Het hof motiveerde zijn vonnis aldus: Er staan twee hoogwaardige belangen tegenover elkaar. Het belang dat Houtsmuller niet lichtvaardig wordt blootgesteld aan publicaties die zijn eer, goede naam en persoonlijke integriteit aantasten en het belang van de VtdK, dat misstanden die de samenleving raken niet, door gebrek aan bekendheid bij het grote publiek, kunnen blijven voortbestaan. Bij de afweging van deze belangen heeft het hof overwogen dat Houtsmuller in zijn boeken niet beweert dat zijn therapie kanker geneest, maar slechts een bijdrage levert aan het genezingsproces. Ook uit het voorwoord van prof. Kromhout blijkt dat er niets bewezen is en dat de rol van de voeding bij de behandeling van kanker onduidelijk is. Weliswaar gaat van Houtsmullers ziektegeschiedenis de suggestie uit dat kanker wel door speciale voeding is te genezen, maar volgens het hof moet het publiek bij enig nadenken de betekenis van de ziektegeschiedenis voldoende kunnen relativiseren en kunnen begrijpen dat deze als een, in zoverre bepaald minder gelukkige 'blikvanger' fungeert. Verder heeft het hof (verwijzend naar de *Dikke Van Dale*) overwogen dat de term kwakzalver door het publiek niet slechts wordt opgevat in de be-

'De leugen regeert'

Koningin Beatrix (1999)

tekenis van een persoon die een geneeswijze toepast die niet wetenschappelijk bewezen is. De term heeft een veel negatievere lading en houdt mede een vorm van oplichting en opzettelijke misleiding in en duidt op iemand die onbevoegd de geneeskunst uitoefent. Hiervan is in dit geval niet gebleken en daarom had de aanduiding kwakzalver in de gegeven omstandigheden niet gebruikt mogen worden. Voor het gebruik van de term leugenaar volgt het hof ongeveer dezelfde redenering. Met leugenaar wordt iemand aangeduid die welbewust onwaarheid spreekt. Houtsmuller is leugenaar genoemd in verband met zijn eigen ziektegeschiedenis. Het is niet voldoende aannemelijk gemaakt dat het hier welbewust onwaarheid spreken betrof. De term is dus te lichtvaardig geuit. Aldus het gerechtshof te Amsterdam.

Bij verschillende overwegingen kunnen vraagtekens worden geplaatst. Houtsmuller heeft twee boeken het licht doen zien waarvan door het voorwoord en de kafftekst de suggestie uitgaat dat met de Houtsmullertherapie kanker te genezen is. Dit wordt in het voorwoord van prof. Kromhout bij 'Niet-toxische tumortherapie' wel enigszins gerelativeerd, maar dit voorwoord ontbreekt in het meer populaire boekje *'Het Dr Houtsmuller-dieet'* dat speciaal voor kankerpatiënten is bedoeld. Dat iemand claimt slechts een bijdrage aan de genezing te kunnen leveren betekent niet dat er niets bewezen hoeft te worden. Ook van aanvullende therapieën dient de waarde te worden aangetoond voordat men ze op grote schaal gaat propageren. In 1999 toonde ons bestuurslid F.S.A.M. van Dam in het *Ned. Tijdschrift v. Geneeskunde* (143:1431-3) aan dat 25% van de gebruikers van het Houtsmullerdieet denkt dat het genezend is. Dat het publiek de sug-

gestieve mededelingen op de kaff van het boek zou kunnen relativiseren is dus onzin. Dit soort mededelingen is ook niet bedoeld om 'gerelativeerd' te worden, maar om de essentie van de inhoud van het boek weer te geven. Volgens het hof is niet aangetoond dat Houtsmuller te kwader trouw heeft gehandeld toen hij zijn ziektegeschiedenis verkeerd heeft weergegeven, maar op verzoeken van de VtdK om zijn status door onafhankelijken te laten beoordelen is hij nooit ingegaan. Merkwaardig is het argument van het hof dat Houtsmuller wel 'bevoegd' is – terwijl de term kwakzalver 'onbevoegdheid' zou impliceren – nu er volgens de Wet BIG geen onbevoegden meer bestaan (het is aan iedereen toegestaan om beroepshalve de geneeskunst te beoefenen, ongeacht opleiding of bekwaamheid). Alleen aan beoefenaren van beroepen die bij de wet geregeld zijn, zoals artsen e.d. wordt de bijzondere eis van 'bekwaamheid' gesteld. Aan deze eis voldoet Houtsmuller niet, want hij is niet opgeleid tot oncoloog (kankerspecialist).

Een snelle en briljante reactie op het vonnis kwam van prof. R. Plasterk in *de Volkskrant* van 27 oktober. Onder de kop "Kwakjuristen" verbaast Plasterk zich over de eis van het hof om kwade trouw eerst aan te tonen alvorens iemand een kwakzalver te noemen, omdat dit vrijwel nooit te bewijzen is: "Er is een groot grijs gebied tussen moedwillige misleiding en oprechte onbevoegdheid; in die schemerzone van zelfsuggestie, goedgelovigheid en zelfoverschatting speelt zich het grootste deel van de alternatieve geneeskunde af. Maar weinig alternatieve genezers zijn pure bedriegers, en het is niet redelijk van het hof om te eisen dat men zoiets bewijst." Bovendien, vervolgt Plasterk, weet Houtsmuller als internist drommels goed wat hij had moeten doen voordat hij zijn therapie aan het publiek had mogen presenteren. "Hij heeft dat nagelaten, maar wel het volledige gewicht van zijn gezag als arts en internist in de strijd gegooid om arge en doodzieke mensen zijn onzinnigheid te verkopen." Plasterk snapt ook niet dat je een internist die een individuele 'genezing' hanteert als argument voor een therapie en dan na de twintigste druk van

zijn boek zegt: "sorry het was geen kanker" geen leugenaar mag noemen. Ook de Wageningse hoogleraar in de voedingsleer, Kromhout, krijgt een veeg uit de pan voor zijn voorwoord, waarin wel wordt toegegeven dat de werkzaamheid van de therapie niet vaststaat, maar waarin het boek niettemin zeer geprezen wordt. Plasterks stuk eindigt aldus: "Als ik vanavond in bed de dekens over mijn hoofd heb getrokken, en niemand hoort me, misschien dat ik het dan toch heel zachtjes even zeg: kwakzalver, leugenaar. En ook: Kromhout, flapdrol." Eerder betitelde Plasterk Kromhout al als boerenheikneuter, verwijzend naar de Landbouw Universiteit, waaraan Kromhout in deeltijd verbonden is. ●

Uren met Houtsmuller (VII)

Een nadere analyse van het arrest

De vrijheid van de columnist gaat echter verder dan die van onze Vereniging, want het hof stelde in rechtsoverweging 5.2.5. (r.o.) het volgende:

'Aan Renckens, die zelf medicus is, en aan de Vereniging kan een bijzondere deskundigheid op medisch en farmaceutisch gebied worden toegeschreven. Dat betekent dat door het publiek aan hun uitlatingen terzake van kwakzalverij een zeker gezag wordt toegekend. Dit houdt ook in dat van Renckens en de Vereniging mag worden gevergd dat, alvorens zij Houtsmuller een kwakzalver noemen, met zorgvuldigheid wordt onderzocht of de feiten waarop de bewering wordt gebaseerd juist zijn, ten einde te voorkomen dat lichtvaardig een term wordt gebruikt die voor Houtsmuller een zo negatieve betekenis heeft.'

De eerste maal dat wij Houtsmuller letterlijk voor kwakzalver uitmaakten geschiedde met uitdrukkelijke uiteenzetting van dat begrip in *Het Parool* van 24 maart 1999 in de rubriek 'Meningen'. Van Dam en Renckens schreven daar een artikel: "Kwakzalvers bederven 50ste ver-

jaardag van Kankerfonds". In het artikel stond onder meer:

'(...) Wie schetste onze verbazing dat Houtsmuller daartoe uitgedaagd in een tv-uitzending met Sonja Barend op 22 maart 1999 zichzelf ontmaskerde en toegaf wat al veel mensen vermoedden, namelijk dat hij helemaal geen uitgezaaid melanoom had. Ter verdediging voerde hij aan dat hij jarenlang door zijn eigen artsen op het verkeerde been was gezet. (...) In feite betekent dit dat Houtsmuller jarenlang een verkeerde voorstelling van zaken heeft gegeven over zijn ziektegeschiedenis. Volgens de Dikke van Dale is een kwakzalver iemand die nutteloze middelen toepast ter genezing van een of andere kwaal. Aangezien Houtsmuller op geen enkele manier aannemelijk maakt dat zijn behandeling werkt, beoefent hij volgens deze definitie kwakzalverij.'

Een tamelijk genuanceerd gebruik van de term kwakzalver, zou u denken, maar wat stelt het hof (r.o. 5.4.3):

'Niet is gesteld of aannemelijk geworden dat Renckens en de Vereniging niet ook in zeer krachtige termen hun opvattingen over de therapie en het dieet van Houtsmuller kunnen uiteenzetten zonder het gebruik van deze termen of met een meer genuanceerd gebruik van de term 'kwakzalver'. Hun uitlatingen zijn niet van dien aard dat daarin de door hen bedoelde meer beperkte en meer neutrale betekenis van het begrip 'kwakzalver' tot uitdrukking komt en vormen mede daardoor een ernstige aantasting van de rechten van Houtsmuller.'

Vervolgens – en hier ging het fout, zou je kunnen zeggen – sloot het hof zich bij zijn uitleg van het begrip 'kwakzalver' geheel aan bij het lemma uit de Dikke Van Dale en trok zich niets meer aan van het feit dat de president van de rechtbank zich meer voegde naar het courante gebruik van de term onder medici (VtdK-leden, Borst, Dunning, Van Gijn), waarbij het gebrek aan bewijs voor de werkzaamheid centraal staat. Welnu, daarover dacht het hof anders: R.o.5.2.2. luidde als volgt:

'In het spraakgebruik heeft de aanduiding 'kwakzalver' een sterk negatieve betekenis. Een kwakzalver, zo blijkt bijvoorbeeld uit de omschrijvingen die in Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse Taal worden gegeven, is iemand die nutteloze middelen toepast ter genezing van een of andere ziekte; een onbevoegd beoefenaar van de geneeskunst; ie-

mand die het publiek wat op de mouw wil spelden, met als synoniemen: boerenbedrieger, oplichter, knoeier. Voor een arts als Houtsmuller vormt deze connotatie van malafide, onbevoegde, behandelaar en charlatan, die het publiek (opzettelijk) misleidt, onmiskenbaar een ernstige aantasting van zijn professionele en persoonlijke integriteit. Daaraan doet niet af dat Renckens c.s. stelt de termen "kwakzalverij" en "kwakzalver" in dit geval te hebben gebruikt in de betekenis dat (ongeacht of Houtsmuller, te goeder trouw, in de werking daarvan gelooft) niet wetenschappelijk is bewezen dat de therapie werkt. Het komt er immers op aan of het grote publiek deze termen ook en uitsluitend in die (meer beperkte en betrekkelijk neutrale) betekenis opvat. Feitelijke gegevens waaruit kan worden afgeleid dat dit zo is heeft Renckens c.s. niet gesteld of aannemelijk gemaakt. Daarom acht het hof, waar de uitlatingen van Renckens c.s. of hun context een dergelijke specifieke betekenis niet, althans niet voldoende duidelijk, inhouden, gelet op dit spraakgebruik niet aannemelijk dat het publiek aan het begrip "kwakzalver" alleen die specifieke betekenis hecht.'

Hiermee komt de discussie in het domein van de semantiek en de lexicografie, waarin door deskundigen niet altijd veel waarde wordt gehecht aan de snel verouderende definities en (bijna)synoniemen in woordenboeken. Noch wij noch het hof heeft

'Wie weet er een ander woord voor synoniem?'

Gehoord in VtdK-bestuurskringen.

aannemelijk gemaakt wat het grote publiek denkt bij het begrip kwakzalver, maar je zou toch denken dat medici daarvan meer verstand hebben dan juristen. Als het hof uit medici had bestaan, dan zou het wel anders afgelopen zijn, maar juristen hebben in ons rechtssysteem nu eenmaal overal verstand van. Ook van medische zaken, waarover zij niet eens getuigen mogen horen: het wordt een mens af en toe vreemd te moede als je in het arrest uitspraken leest over aristolochiazuur en het statuus van Nutritional Oncology.

Het hof heeft overigens ernstig getwijfeld en heeft daarvan ongewoon uitvoerig verslag gedaan in het arrest. Men leze r.o. 5.2.4:

'Bij de publieke uitingen van Renckens c.s. over de door Houtsmuller

vervolg op pagina 6

ontwikkelde therapie zijn wezenlijke maatschappelijke belangen betrokken. Het gaat bij de Vereniging, voor zover thans van belang, om uit ideële overwegingen verstrekte informatie op het gebied van de volksgezondheid aan het grote publiek en betreft de preventie, behandeling en genezing van zeer ernstige ziekten, waarmee velen direct of indirect worden geconfronteerd. Een openbare stellingname van Renckens c.s. wordt mede gerechtvaardigd doordat Houtsmuller zijn therapie heeft gepubliceerd en deze ook publiekelijk, bijvoorbeeld in televisieprogramma's of op voor het publiek toegankelijke congressen, uitdraagt.'

Men gaat zelfs nog verder (r.o. 5.2.8):

'Het belang dat in het publieke debat over "alternatieve" geneeskundige methoden bij de behandeling van kanker wordt stelling genomen tegen een dieet dat 'nutteloos' is en 'niet werkt', in de daaraan klaarblijkelijk gebechte betekenis dat dit kanker niet geneest, is een zwaarwegend belang, dat Renckens c.s. in beginsel kan behartigen door daartegen in krachtige bewoordingen en met het gebruik van de term "kwakzalverij" stelling te nemen.'

Een volledig verbod op het gebruik van de term die wij sinds 120 jaar in de naam van onze vereniging voeren, dat ging het hof vooralsnog te ver.

Maar uiteindelijk gaat het mis, als het hof het niet over het hart kan verkrijgen om die wat aarzelende en o zo bedachtzame grijze dokter Houtsmuller als kwakzalver door het leven te laten gaan. Lees r.o.2.32:

'Het begrip "kwakzalver" wordt door het publiek niet slechts opgevat in de door Renckens c.s. voorgestane (beperkte en meer neutrale) betekenis van een persoon die een geneeswijze toepast of propageert waarvan de werking niet wetenschappelijk is bewezen, maar heeft een veel negatievere lading. Het houdt mede een vorm van oplichting en (opzettelijke) misleiding in en duidt ook op iemand die onbevoegd de geneeskunst uitoefent. De uittalingen en de context waarin deze term is gebruikt maken niet (voldoende) duidelijk dat aan dat begrip uitsluitend de genoemde beperkte betekenis wordt toegekend. Aan Renckens c.s. komt bij uittalingen op het gebied van de kwakzalverij een zeker gezag toe. Voor een arts als Houtsmuller is de kwalificatie "kwakzalver" zeer defamerend.'

Natuurlijk is de term defamerend, maar wie was het die zichzelf herhaaldelijk 'als levend bewijs' van de waarde van zijn therapie etaleerde? Over de betiteling als 'leugenaar' wil ik hier al te zeer niet uitweiden, hoewel het hof ook hier ten onrechte suggereerde dat wij hem vanaf het begin al als leugenaar beschouwden: wij deden dat eerst nadat wij uit zijn eigen mond hadden vernemen dat hij nimmer ongeneeslijk ziek was geweest en dat verhaal toch nog anderhalf jaar prolongeerde in interviews en heruitgaven van zijn boekjes. Pijnlijk onjuist is overigens ook r.o. 5.3.4:

'Bij deze stand van zaken hadden Renckens en de Vereniging, die naar hun vermoeden dat Houtsmuller leugens vertelde over zijn ziektegeschiedenis geen onderzoek hadden ingesteld of daarover bij Houtsmuller navraag hadden gedaan, niet voldoende feitelijke grond om te kunnen beweren dat Houtsmuller loog over zijn ziektegeschiedenis.'

Maar wij deden navraag in maart 1999 in een persoonlijk schrijven aan Houtsmuller, waarin wij van hem openheid over zijn ziektegeschiedenis vroegen! Houtsmuller beweerde later in *bet AD* dat zijn dossier zoek was, terwijl wij ter zitting bekend maakten dat zijn dossier in de Daniel Den Hoed kliniek bewaard was.

Helaas heeft het hof ons meer zaken in de mond gelegd die wij nooit gezegd hebben: r.o. 5.2.11.:

'Waar Renckens c.s. de inhoud van het Dr. Houtsmuller dieet zodanig opvat dat het kankergenezende werking pretendeert berust dit niet op feitelijke gegevens die in de gepubliceerde beschrijvingen van het dieet worden verstrekt. Bij zorgvuldige kennisname van de beschrijving van het dieet en de therapie in de genoemde boeken had Renckens c.s. dit kunnen en moeten onderkennen. Uittalingen als "ik bereik bij een kwart van mijn patiënten een significante levensverlenging", "haaienkraakbeen helpt slechts bij 50% van de gevallen van prostaatcancer" of "mijn patiënten hebben minder chemo nodig" (Memorie van antwoord onder 27.) zijn, indien deze uittalingen al zijn gedaan, niet voldoende om daaruit met voldoende duidelijkheid de pretentie van de vorenbedoelde genezende werking af te leiden. Er moet in dit kort geding dan ook van worden uitgegaan dat de therapie of het dieet als zodanig niet claimt kanker te genezen.'

Maar wij hadden in de memorie van antwoord juist uitvoerig betoogd dat niet alleen de claim kanker te kunnen genezen, maar ook een 'palliatieve claim' op ordentelijke wijze bewezen dient te worden, hetgeen Houtsmuller niet kon. Een groot deel van de regulier oncologische zorg betreft patiënten die niet meer zullen genezen, maar bij wie palliatieve therapie wel nog een bewezen gunstig effect op het ziektebeloop kan hebben. Bovenstaande r.o. 5.2.11 is dan ook onverteerbaar en ondeskundig: hadden er maar wat meer medici in het hof gezeten, dan was die ook heus wel anders uitgevallen. Dat geldt natuurlijk ook de trouwhartigheid waarmee het hof (door ons niet weersproken) ervan uitgaat dat Houtsmuller te goeder trouw was totdat hij eind 1997 trouwde van zijn gunstige prognose. Het zou medici toch direct duidelijk zijn geweest dat een internist eerder door zou hebben gehad dat zijn verhaal ongeloofwaardig was, hetgeen al snel aanleiding had moeten zijn om nog eens indringend met de behandelend arts te spreken.

Lichtpuntjes zijn er in het arrest genoeg te ontdekken. Zo blijkt het hof van mening dat Houtsmuller niet aannemelijk heeft gemaakt dat zijn therapie onschadelijk is (r.o.5.2.27) en eveneens dat de werkzaamheid van zijn therapie niet bewezen is. Ware woorden, maar welke medicus zal hier de bevoegdheid van het hof terzake erkennen? En meteen daarna weer absolute flauwe kul in r.o. 5.2.28: 'In ieder geval kan uit hetgeen Renckens c.s. heeft gesteld niet worden afgeleid dat Houtsmuller de geneeskunst onbevoegd uitoefent.' Nee, dat hebben wij immer betoogd en onbevoegde uitoefening bestaat sinds de wet BIG niet eens meer, hetgeen de onzinnigheid van woordenboekdefinities onderstreept!

En zo komen de raadsheren Tjittes, Van Schendel en Hondius al, worstelend met het hun voorgelegde vraagstuk en zo uitvoerig formulerend dat een cassatierechter er met geen geweld 'onzorgvuldige motivering' aan zou kunnen toekennen, tot hun betreurenswaardige conclusies: 5.2.35:

'Gelet op al hetgeen aannemelijk is geworden, enerzijds, omtrent de inhoud en betekenis van de therapie en de handelwijze van Houtsmuller en, anderzijds, omtrent het gezag van Renckens c.s., de onvoldoende zorgvuldigheid van het onderzoek waarop Renckens c.s. de uittalingen heeft gebaseerd, de context waarin de uittalingen zijn gedaan, de betekenis die het pu-

bliek aan het begrip kwakzalver becht en het zeer defamerende karakter van die kwalificatie voor Houtsmuller, acht het hof in dit geval, alles afwegende, die term uiteindelijk te lichtvaardig geuit en, gezien de ernst van de gevolgen voor Houtsmuller, niet in proportie tot de ernst van de misstanden die Renckens c.s. aan de kaak wenst te stellen.'

Maar ook: 'Het verbod behoort zich dan ook alleen uit te strekken tot publieke uittalingen van Renckens c.s. die worden gedaan onder gelijke omstandigheden of berusten op gelijke feiten en omstandigheden als in dit geding aan de orde zijn geweest. Deze clausulering dient ertoe dat het verbod geen verdere inperking van de vrijheid van meningsuiting oplevert dan strict noodzakelijk is.' ●

brengt met zich dat de rechter een voorlopig oordeel geeft en dat daaraan inherent is dat de motiverings-eisen die de Hoge Raad stelt aan een uitspraak in kort geding van de lagere rechter lichter zijn dan die gesteld aan een uitspraak in een bodemprocedure. De kort geding-rechter heeft een grote vrijheid om op basis van voorlopige oordelen knopen door te hakken, zonder dat voor elke stap in de afweging een motivering dient te worden gegeven. (...) De beoordeling in de r.o. 5.2.1 tot en met 5.2.36 is zeer uitvoerig, en levert het Hof argumenten op voor zowel de opvatting dat het gebruik van het begrip "kwakzalver" wel toelaatbaar is als voor de opvatting dat zulks niet toelaatbaar is. De twijfel waarmee het Hof heeft geworsteld komt ook tot uitdrukking in de formulering in r.o. 5.2.35 waarin het Hof uiteindelijk de knoop doorbakt in de voor de Vereniging nadelige zin. Ik teken aan dat het blootleggen door het Hof van alle argumenten vóór en alle argumenten tegen en de daaraan verbonden twijfel, op zich natuurlijk niet met zich brengt dat dat een aanknopingspunt biedt voor cassatieberoep met kans van slagen. Integendeel, het geeft juist inzicht in de afweging van het Hof en voorziet de uiteindelijke beslissing van een uitvoerige motivering. In r.o. 5.2.8 wordt het zwaarwegende belang nog eens geformuleerd dat de Vereniging behartigt, en het Hof neemt – in haar voordeel – tot uitgangspunt dat tegen de daar geformuleerde misstand – indien aan de orde – in krachtige bewoordingen stelling mag worden genomen. Het Hof leest de stellingen die namens de VtdK in de procedure zijn gepresenteerd aldus dat het in het bijzonder gaat om een door Houtsmuller beweerde genezende werking van zijn dieet, en het Hof komt – feitelijk en in cassatie niet verder te toetsen – tot de conclusie dat die pretentie door Houtsmuller niet wordt gepresenteerd. (...) Voor het overige is r.o. 5.2.16 in het voordeel van de Vereniging, nu het Hof tot de conclusie komt dat de vrees van de VtdK, dat degenen die van de ziektegeschiedenis kennis nemen en menen dat het dieet van Houtsmuller kanker geneest, begrijpelijk is. Vervolgens gaat het Hof echter feiten die de andere kant opwijzen ook in de afweging betrekken, waaronder de in r.o. 5.2.17 geconstateerde omstandigheid dat de suggestie niet valt terug te vinden in de beschrijvingen van therapie en dieet, en al evenmin in het voorwoord van Kromhout. In r.o. 5.2.18 gaat het om de vraag of de vrees die de VtdK

uit de ziektegeschiedenis afleidt gegrond is. Een en ander brengt het Hof tot de conclusie dat de mogelijkheid bestaat dat het publiek uitsluitend afgaat op de ziektegeschiedenis en enkel op die grond ten onrechte genezende werking toekent aan het dieet. Het Hof acht zich in dit kort geding niet in staat nader te onderzoeken of die vrees reëel of gegrond is. Een en ander is feitelijk, en doet recht aan de beperkte taak van de kort gedingrechter. Het Hof kon als feitelijke rechter in dit kort geding tot de conclusie komen dat de term "kwakzalver" te lichtvaardig is geuit en niet in proportie staat tot de ernst van de misstanden die uw cliënten aan de kaak wensen te stellen. Helaas is dit feitelijk oordeel in cassatie niet aan te tasten. Ik teken daarbij natuurlijk aan dat het hier gaat om een afweging die bepaald niet glashelder ligt (en waarover het Hof zoals ik al eerder opmerkte naar mijn me-

Een feit is dat het Hof ernstig heeft getwijfeld en dat dus goed denkbaar is dat een afweging in een bodemprocedure anders uitvalt.'

ning ernstig heeft getwijfeld), maar de enkele omstandigheid dat een andere afweging mogelijk zou zijn geweest maakt nog niet dat deze afweging cassatietechnisch onbegrijpelijk is. Tegen de conclusie in r.o. 5.2.36 valt naar mijn mening in cassatie dan ook niets te doen. (...) De afweging van het Hof geeft duidelijk blijk van de opvatting van het Hof dat de Vereniging niet te zeer dient te worden belemmerd weer hard stelling te nemen indien ook maar enige wijziging van de feiten en omstandigheden kan worden aangetoond (in ieder geval bedoelt het Hof dat het thans gegeven verbod zich in ieder geval niet tot zodanige situatie uitstrekt, zo nodig zou te zijner tijd weer in een kort geding moeten worden getoetst of een nieuw verbod op zijn plaats is (...)). In r.o. 5.4.3 geeft het Hof dan in feite weer een opsomming van eerder in het arrest vastgestelde feiten en omstandigheden, waaraan het Hof verbindt de opvatting dat uw cliënten (uiteraard) vrij zijn in zeer krachtige termen hun opvatting over de therapie en het dieet van Houtsmuller uit te dragen, maar dat nu juist onder de (vastgestelde) feiten en omstandigheden het gebruik van de termen "kwakzalver" en "leugenaar" niet door de beugel kunnen. Een en ander brengt het Hof tot de conclusie dat

Uren met Houtsmuller (VIII)

Hoe verder: cassatie, bodemprocedure of 'berusting'?

Het bestuur heeft het arrest inmiddels voorgelegd aan een cassatie-advocaat die een zorgvuldige en elegante analyse van het arrest heeft gemaakt, met als conclusie dat cassatie helaas kansloos lijkt. Een aantal van zijn overwegingen geven wij hieronder weer.

'Het Hof heeft op een aantal punten geoordeeld dat bepaalde feitelijke kwesties in dit kort geding onvoldoende uit de verf zijn gekomen, respectievelijk niet verder konden worden onderzocht (r.o. 5.2.28, 5.2.29). Zou de Vereniging erop staan dat ook die kwesties tot op de bodem worden uitgezocht, dan is het entameren van een bodemprocedure de enige oplossing. Het is natuurlijk de vraag of een en ander de voorkeur verdient boven het kritisch blijven volgen van Houtsmuller, en het zo nodig en desgewenst krachtig publiek stelling nemen. Aangetekend moet verder worden dat het in deze zaak gaat om een kort gedingprocedure. De aard van een kort gedingprocedure

vervolg op pagina 8

een verbod op zijn plaats is, maar dat de vrijheid van meningsuiting met zich brengt dat het verbod dient te worden geclausuleerd. Het Hof beperkt het verbod dan ook tot uitspraken "die worden gedaan onder gelijke omstandigheden of berusten op gelijke feiten en omstandigheden als in dit geding aan de orde zijn geweest" (r.o. 5.4.6). De vordering van Houtsmuller tot het opleggen aan uw cliënten van een verregaand verbod wordt door het Hof in r.o. 5.4.7 afgewezen. (...) Het Hof heeft op een aantal punten geoordeeld dat bepaalde feitelijke kwesties in dit kort geding onvoldoende uit de verf zijn gekomen, respectievelijk niet verder konden worden onderzocht (r.o. 5.2.28, 5.2.29). Zou de VtdK erop staan dat ook die kwesties tot op de bodem worden uitgezocht, dan is het entameren van een bodemprocedure de enige oplossing. Het is natuurlijk de vraag of een en ander de voorkeur verdient boven het kritisch blijven volgen van Houtsmuller en het zo nodig en desgewenst krachtig publiek stelling blijven nemen.'

Aldus het cassatie-advies. Op onze laatste tegenwerping dat het hof zich zonder nader onderzoek competent achtte tot een 'leken-uitleg' van de term kwakzalver (zults in afwijking van de rechtbank-president en in afwijking van het spraakgebruik onder medici), dat men toch zeer vreemd om is gegaan met de vragen of Houtsmuller in zijn uitspraken genezende werking aan het dieet toekent, of al dan niet in voldoende mate is geïnformeerd bij Houtsmuller en of Houtsmuller al dan niet snel genoeg heeft gerectificeerd, reageerde onze adviseur als volgt:

'De aangesneden kwesties zijn te zeer van feitelijke aard om met kans op succes de beslissing van het Hof in cassatie te kunnen aanvallen. Zoals ik in mijn advies van 17 dezer sub 41 al opmerkte, is denkbaar dat in een bodemprocedure met betrekking tot een aantal vraagpunten meer kan worden vastgesteld (bijvoorbeeld door bewijslevering), weshalve een andere uitkomst in een bo-

demprocedure goed mogelijk is. Feit is en blijft – ik heb het al opgemerkt – dat het Hof ernstig heeft getwijfeld en dat dus goed denkbaar is dat een afweging in een bodemprocedure anders uitvalt.'

Het bestuur beraadt zich krachtig over de vraag of een bodemprocedure gestart zal worden. Het gaat daarbij natuurlijk al lang niet meer over de figuur van Houtsmuller, maar veeleer over principiële kwesties als de toelaatbaarheid van het begrip kwakzalver in het publieke debat over alternatieve behandelmethoden. Ook zonder bodemprocedure rest ons een aanzienlijke vrijheid, maar het arrest is ontegenzeggelijk in ons nadeel en het is natuurlijk een dubbeltje op zijn kant geweest. Tenslotte is door het hof zeker niet alle feiten voldoende recht gedaan, een buitengewoon moeilijk te verteren constatering. ●

C.N.M. Renckens

Chronique scandaleuse

Waar het Actieblad zich ongemerkt en ongedwongen vult met de Grote Kwesties van het Moment (Houtsmuller, Numico, jaarvergadering, toptwintig, KWF etc.), daar komen de alledaagse en kleinere beslommingen op het rijke terrein van de kwakzalverij soms in het gedrang en blijven zo te lang onbekend en daardoor onbemind. Uit de archiefdoos van het vorige jaar daarom weer eens een kordate selectie.

2000

■ Lobby antroposofen loopt vast ■

Bien etonnés de se trouver ensemble, maar het lijkt een onmiskenbaar feit dat VtdK en antroposofen gemeen hebben dat hun invloed groter is dan hun numerieke achterban zou doen vermoeden. Maar waar de VtdK met open vizier strijdt, daar lobbyen de antroposofen meer in het verborgene. Af en toe lekt er iets uit en zo kon de inlichtingendienst van de VtdK in oktober 2000 beslag leggen op een brief van minister Borst aan het Patiënten Platform Antroposofische Gezondheidszorg (PPAG). De brief dateerde van 25 augustus 2000, maar lekte uit toen de Vaste Commissie voor Volksgezondheid en Sport een afschrift wenste van dat schrijven: ze ontving die op 25 september. De PPAG had

al op 28 januari 1999 protest aangekend tegen de stopzetting van de subsidie aan het NIGZ, die was aangevraagd ter financiering van het met opheffing bedreigde informatiepunt alternatieve geneeswijzen. Tot 1 januari 1999 werd die activiteit (voortgekomen uit het IDAG) betaald door het Praeventiefonds.

De minister betoogde dat er in ons land reeds 'vrij veel' informatie over alternatieve behandelmethoden beschikbaar is o.m. via het boek van Paul van Dijk, dat in veel bibliotheken aanwezig zou zijn, via de publikaties van de Consumentenbond en nog recent via grote stukken in het *Algemeen Dagblad* (waaraan ook de VtdK zijn steentje bijdroeg). Veel vragen aan het IDAG betroffen verzoeken om een 'betrouwbaar adres om naar toe te gaan', maar de minister stelde dat het geven van voor-

lichting aanzienlijk bemoeilijkt wordt door de handicap, dat effectiviteitsonderzoek vrijwel ontbreekt. Daarmee leek het de minister onmogelijk om op de stelling van het PPAG dat 'de consument behoefte heeft aan vergelijkende informatie over alternatieve geneeswijzen' zinnig in te gaan. Ook het internet zal binnenkort gaan bijdragen aan de verbetering van de voorlichting en daar moest de PPAG het mee doen. Erg blij zullen ze niet geweest zijn. ●

■ Viva ■

Zij die beweren, dat de *Viva* alleen maar schrijft voor vrouwen, die tobben met hun uiterlijk en die zich afvragen wat ze verkeerd doen in bed, die vergissen zich deerlijk. In het allereerste nummer van het jaar

2000 kwamen drie therapeuten aan het woord, die via ogen, handen en voeten konden zien of je nog gezond bent. Iriscopist John Klein Gontink (f50,- per uur) onderscheidt lymfatische, neurogene, hematogene types en de mengvorm. Tona Wong Chung geeft handanalysecurussen voor f300,- per 6 lessen en diagnostiseert de 'aardemens', de 'watermens' en de 'vuurmens'. En: 'Dunne lijnen betekenen dat je energiepeil laag is'. Ria van Luyk daarentegen van Thermae Son in Son en Breugel kost maar f35,- per uur en doet aan voetzonreflex. 'Massage brengt u in balans'. Bij slapeloosheid: masseer de plaats van de hypofyse (midden onder het bovenste deel van je grote teen) en de solar plexus (onder de bal van de voet tussen de tweede en de derde teen). Ook obstipatie hoeft geen probleem meer te zijn. ●

■ Kinderpsychiater ■

De Margriet kon niet achter blijven en vond zelfs een heuse kinderpsychiater A. Keizer, verbonden aan de RIAGG Zaanstreek en het autismeteam te Purmerend. Deze past bij autisten met veel succes homeopathie toe. Hij begint bij kinderen die niet aangekeken willen worden met chamomilla: doet de prikkelbaarheid afnemen. Daarna behandelde hij het bonken om in slaap te komen met belladonna, een middel voor 'heftige kinderen', aldus Keizer. Zijn grootste succes kwam na toediening van homeopathisch verdunde helium, dat een sterke verbetering van de communicatieprocessen tot stand bracht bij het beschreven patiëntje. Het similia-principe in optima forma: helium reageert niet met andere stoffen en bewerkstelligt bij patiënten dus het tegenovergestelde effect. Wie is hier gek? ●

■ Albert Hein ■

Het gratis blad van AH *Allerhande* besteedde in juni 2000 uitgebreid aandacht aan de kookkunsten van Wieke Nelissen, echtgenote van Kushi-directeur Adelbert Nelissen, bekend van de tegen hem lopende rechtszaak. Zijn echtgenote is ook verbonden aan het instituut en kreeg vier pagina's in de *Allerhande*. Doktersbezoek en vaccinaties? Daar aan heb je dankzij de makrobiotiek geen behoefte meer, want 'alle blokkades zijn dan weg'. En zo kletst dat vrolijk verder over de yin en yang-keuken, die ons allen een zo zuiver mogelijke antenne tussen hemel en aarde geeft. Woordvoerder Muller van AH was in verlegenheid toen

Trouw hem belde: als we het hadden geweten, dan hadden we het niet geplaatst. Dat is dan mooi, maar binnenkort gaat AH wel vitamines en voedingssupplementen verkopen, want de grootste kruidenier van Nederland blijft uiteraard op uw centjes loeren. Al te kieskeurig kun je dan immers niet zijn. ●

■ Bidden helpt, of niet? ■

Ook universitaire vakgroepen en serieuze tijdschriften maken het soms bont. In juni 2000 werd in de *Annals of Internal Medicine* een meta-analyse gepubliceerd over de werkzaamheid van bidden. Meer dan de helft (57%) van de onderzochte publikaties liet een gunstig effect zien. Methodologische problemen waren er echter te over: als mensen zonder dat te melden voor zichzelf gaan bidden dan kunnen vertekeningen ontstaan. Daarom suggerereerden de auteurs om het effect van gebed liever bij dieren en/of bacteriën te onderzoeken. Ook het placebo-effect blijft hinderlijk. Negatieve effecten worden ook gezien: uit één studie bleek dat de patiënten zozeer door genezende energie kunnen worden overspoeld, dat ze van de weeromstuit prikkelbaar, rusteloos en angstig worden. Het onderzoek werd gepubliceerd door de universiteiten van Maryland (VS) en de onvermijdelijke universiteit van Exeter, waar de perfide Ernst een faculteit 'complementary medicine' in de lucht houdt. Research-tip van de VtdK: als eenmaal bewezen is dat gebed echt helpt, dan onmiddellijk een vergelijkend onderzoek starten tussen bidden tot Jezus, Boeddha, Mohammed en Hare Krishna! ●

■ Eén Vogel maakt nog geen lente ■

Veel vrouwen in de overgang hebben het niet makkelijk en al die hormonen slikken is ook niet populair. Gelukkig helpt Vogel, want er is het homeopathische Famosan. De Famosanballonvaart leidde bij de talrijke middelbare dames die op 28 juli 2000 naar het Famosanfeest te Elburg waren gekomen tot enorme opvliegers, want slechts twintig winnaars mochten mee de lucht in. Gelukkig was er voor de verliezers een troostprijs: de Margriet-reistas met inhoud en een presentatie over de manier waarop Echinaforce wordt geproduceerd. Zo kreeg ieder toch nog een nuttige en leerzame middag, daar in de Vogeltuinen. Echinaforce kwam in 1999 negatief in het nieuws omdat de werkzaamheid van het middel tegenviel terwijl

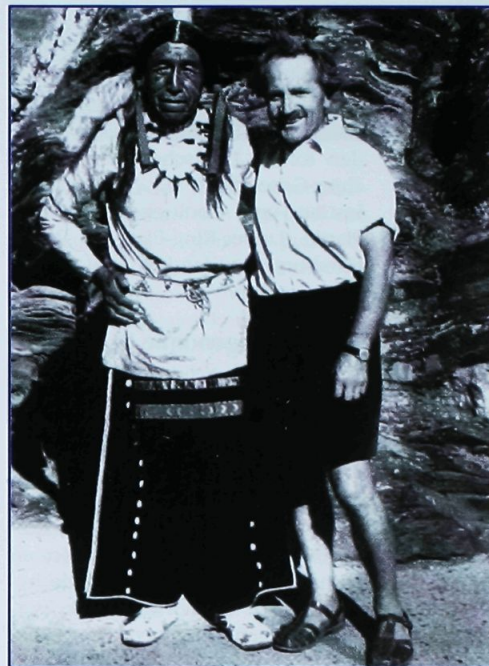

Foto: A Vogel archief

allergische reacties voorkwamen. Zoals bekend werd Vogel op het idee gebracht dit 'weerstandverhogende' middel in productie te nemen na een bezoek aan Black Eagle, opperhoofd van de Sioux-indianen in Zuid-Dakota. De *Echinacea purpurea* heet in goed Nederlands de rode zonnehoe. Wat kan het schelen? Als de hemel naar beneden komt hebben we allemaal een blauwe hoed, ik bedoel maar. ●

Black Eagle, opperhoofd van de Sioux-indianen en Alfred Vogel.

■ Naar de haaien ■

In *Onderwatersport*, het bondsblad van de Ned. Onderw. Sportbond, van maart 2000 viel een verslag te lezen van twee redacteurs die zich ernstige zorgen maken over de dreigende uitroeiing van diverse haaiensoorten, nu het haaienkraakbeen steeds meer als geneesmiddel voor gewrichtskwalen en vooral kanker wordt gepropageerd. In de reportage schrijvende verhalen over de agressieve en zeer omvangrijke jacht naar deze dieren, die voor het biologisch evenwicht van de oceaan van groot belang zijn. Culinair zijn vooral de vinnen interessant en 'medisch' het kraakbeen dat zich vooral in hoofd en kaken bevindt. In de Mexicaanse visserij en de verwerkingsindustrie troffen de verslaggevers wantoestanden aan. De haaien worden op gruwelijke wijze gedood: nadat ze aan de haak zijn geslagen worden ze keer op keer met een ijzeren staaf op kop of snuit geslagen tot ze dood zijn. En terwijl er van de werkzaamheid van het kraakbeen niets gebleken is worden nu al de blauwe haai, de zilver-, zij-

vervolg op pagina 10

de-, mako-, doorn-, witte, tijger-, haring-, honds-, vos-, walvis- en reuzenhaai met uitroeiing bedreigd. Geïnteresseerden in de bescherming van de diersoort kunnen zich wenden tot de *Deutsche Elasmobranchier-Gesellschaft e.v.*, Zoologisch Institut und Zoologisch Museum, Martin Luther-King-Platz 3, 20146 Hamburg, Duitsland. ●

■ Farmacogenomie ■

Op 12 november 1999 sprak De Britse geleerde Peter Goodfellow tijdens De Anatomische Les (een jaarlijks festival van *de Volkskrant* en AMC in het Amsterdamse Concertgebouw) over de verwachte ontwikkelingen op het terrein van genetica en farmacologie. Uitgaande van de hypothese dat er individuele en grotendeels genetisch bepaalde variaties bestaan in de wijze waarop mensen op medicatie reageren, verwachtte Goodfellow dat er een be-

Het gaat Tangelder om het nut van mediteren en hij tolereert slechts de ayurveda-artsen in zijn vereniging.

tere en meer op het individu toegesnelde farmacotherapie zal ontstaan. Mooie beloften, die niet zo snel in vervulling zullen gaan, maar ik dacht wel (het is nu ruim een jaar verder) wanneer zal de eerste homeopaat deze ontdekking in het voordeel van zijn dwaalleer gaan uitleggen? Bij hen is de individualisering van de geneesmiddelkeus immers al eeuwenoud, maar nog niemand van die sufferds is er op gekomen om de farmacogenomie te annexeren. Toch zal het een keer gebeuren, let maar op! ●

■ Cd-ROM 'Met kanker kun je leven' gelanceerd. ■

Op de begin 2000 gelanceerde CD-ROM, waaraan is meegewerkt door reguliere kankercentra en verzekeraars spreken de ex-kankerpatiënten Wesdorp en Huppés de luisteraar toe. Na de rustgevende meditatiemuziek kan de luisteraar kiezen tussen 'begeleide oefeningen', 'je stress loslaten', 'mededogen met jezelf' of zelfs 'praten met je kanker'. Wesdorp is voormalig hoogleraar chirurgie, getroffen door Non-Hodgkin lymfeklier kanker en ook Huppés is ex-hoogleraar. In een interview met *Intermediair* (25 febr. 2000) vertelde Wesdorp dat hij aan zijn kanker gevraagd had: waarom zit je hier? De kanker antwoordde toen: om jou te beschermen. Wesdorp had altijd maar gewerkt etc. Het artikel uit

Intermediair bevat verder vraaggesprekken met deskundigen op het gebied van de relatie psyche en kanker en daarover blijkt, zoals ingewijden wel bekend, maar weinig vast te staan. Grossart-Maticsek pionierde op dat terrein maar bleek een fraudeur en zelfs Bert Garssen van het nogal oren-maffieuze Helen Dowling Instituut gelooft niet meer zo in het effect van wilspanningen op de overlevingskansen van kankerpatiënten. De meeste oncologen zien Wesdorp dan ook als een zwever, maar er schijnen welwillende uitzonderingen te zijn. ●

■ WWW.KWAK.AZVU.NL ■ (I)

Dat de VU zich vrijwel geheel gevrijwaard heeft van de vermaledijde homeopathie betekent nog niet dat zij van alle alternatieve smetten vrij is. Zo doceert er sinds jaar en dag een hoogleraar fysiologie Geert-Jan Tangelder, die in zijn vrije tijd voorzitter is van de Nederlandse Vereniging voor Volkomen Gezondheid, een club die wil wijzen op de waarde van transcendent meditatie. De NVVG telt ruim honderd leden, waaronder dertig artsen. Na een interview met het *TM-Magazine* met Tangelder belegde het VU-blad *Ad Valvas* een debat tussen ons bestuurslid prof. Timmerman en zijn collega Tangelder. De heren werden het niet eens: Tangelder aanvaardde geen verantwoordelijkheid voor de volgens Timmerman onzinnige *transcendente medicatie*, als de ayurveda-middelen. Het gaat Tangelder om het nut van mediteren en hij tolereert slechts de ayurveda-artsen in zijn vereniging. Hij geeft tenslotte aan Timmerman toe dat de polsdiagnose, de iriscopie en de *transcendente medicatie* onbewezen methoden zijn en hij zou hen wel eens gaan royeren. In november 2000 kreeg het debat een nieuwe impuls toen het bedrijf Transcendente Meditatie Services in Lelystad artsen begon te bestoken met een informatiepakket waarin kritiekloos de effecten van TM op de gezondheid worden uitgedragen. Volgens Timmerman (*NRC* 25 nov.) was het onderzoek waaruit dat allemaal moest blijken methodologisch onder de maat en niet uitgevoerd door onafhankelijke onderzoekers. Het onderzoek dat een gunstig effect van TM op hoge bloeddruk, astma, immuunsysteem en hartziekte vaststelde was afkomstig van een 'associate professor' van de Maharishi University of Management in de VS. Tangelder werd in bescherming genomen door rector magnificus Smiña, die in het verleden de leerstoel

homeopathie met verve verdedigde: Tangelder zou zeer zorgvuldig met de materie omgaan. ●

■ WWW.KWAK.AZVU.NL ■ (II)

Aan de gynaecologische afdeling van het AZVU loopt al enige jaren het project 'De ouder wordende vrouw' en men heeft daar veel belangstelling voor de menopauze. In het commerciële *Gynaecologen Vademecum* schreef dr. M.J. van der Mooren, onderzoeker bij het project, over de mogelijkheden van medicatie in de overgang als het gebruik van oestrogenen gecontra-indiceerd is. Veel effectiefs valt er niet te melden, maar: Ook kan men zijn toevlucht zoeken in de alternatieve geneeskunde (bij voorbeeld acupunctuur, homeopathie en middelen als famosan (Dr. Vogell) en kunnen spierontspanningsoefeningen enige verbetering geven. Op een verzoek om toelichting reageerde Van der Mooren met een Medline-search die niet veel opleverde en hij had het natuurlijk allemaal als placebo bedoeld. Maar dat stond er niet bij. ●

■ WWW.KWAK.AZVU.NL ■ (III)

Op 16 september 2000 vond in de VU een 'internationaal medisch symposium' plaats getiteld *Genezing langs geestelijke weg* – een bouwsteen voor de medische wetenschap van de toekomst? De toegang was gratis, maar de ruimte was, anders dan aanvankelijk gepland, niet een collegezaal van de medische faculteit. De afdeling verhuur van de VU had zitten slapen en had nietsvermoedend zijn zaal verhuurd aan de beruchte Bruno Gröning-Vriendenkring. Dat is een sectarisch gezelschap dat de nagedachtenis eert van de Duitse gebedsgenezer Gröning, die leefde van 1906-1959 en die op foto's altijd direct opviel wegens het enorme kropgezwel dat hij meedroeg. Leider van de Medisch-wetenschappelijke vakgroep is Matthias Kamp, arts te Tensfeld (Dtsld) en hij was het die de VU verschalkte. De VU voelde zich opgelaten toen wij hen op de hoogte brachten van de ware aard van het gezelschap en ze werden naar een neutralere ruimte verwezen, want het contract was reeds afgesloten en kon niet meer ontbonden worden. Wie meer wil weten van de geestelijke genezingen met 'heilstroom' en Jungiaanse natuurkrachten kan zich vervoegen op www.bruno-groening.org. (Gröning en geen Göring, mijnheer!) ●

■ WWW. ANTIKWAK.AZVU.NL ■

Martien Brands, opvolger van Bodde als uitgekleeft privaat-docent homeopathie aan de VU, heeft het er niet makkelijk mee. De wind in de medische faculteit heeft voor de homeopathie nooit erg gunstig gewaaid, maar de huidige decaan prof.dr. E.A. van der Veen, internist-endocrinoloog, is echt allergisch voor de associatie van zijn faculteit met die 18de eeuwse kwakzalverij. Brands had nog maar net toestemming gekregen om lessen homeopathie te geven of hij vermeldde trots op zijn briefpapier dat hij verbonden was aan de Vrije Universiteit. Ook stond er prompt onder zijn naam in de Editorial Advisory Board van het *British Hoemopathic Journal* (BHJ), waarvan hij lid is, 'Free University'. Toen Van der Veen daarachter kwam heeft hij Brands en het BHJ in niet mis te verstane bewoordingen te kennen gegeven dat Brands 'geen enkele affiliatie' met de medische faculteit van de VU heeft en dat die ondertitels moeten worden geschrapt. Hulde! ●

■ Mazelen in Zeeland ■

Mazelen is een kinderziekte, die de kinderen ernstig ziek maakt en zelfs dodelijke complicaties als longontsteking en hersenontsteking ('encephalitis') kan veroorzaken. Eén op de duizend mazelenpatiënten overlijdt daardoor aan de ziekte. De epidemie die eind 1999-begin 2000 in ons land heerste sloeg vooral toe onder de niet gevaccineerde kinderen (voornamelijk te vinden in streng reformatorische, antroposofi-

sche en makrobiotische kringen) en leidde tot ruim veertig ziekenhuisopnamen en drie sterfgevallen. Volgens de *Prov. Zeeuwse Courant* beweert de klassiek homeopaat A. van Schaik te Vlissingen dat mazelen met homeopathie heel gemakkelijk te behandelen is. En dat geldt zowel preventief als tijdens daadwerkelijk ziek zijn, zelfs in geval van 'hersenvliesontsteking'. J. Meijer, voorzitter van de Huisartsen Vereniging Zeeuws Vlaanderen, heeft niets tegen homeopathie, maar zou niet doorverwijzen naar een homeopaat als een patiënt inenting zou weigeren: 'Dat ben ik in de vakbladen nog nooit tegen gekomen', aldus deze wakkere medicus domesticus. Homeopaat B. Sayers uit Sirjansland, gespecialiseerd in kinderen, zegt ook mazelen te kunnen voorkomen. Zijn kinderen zijn niet ingeënt. Luctor et emergo, dat wel, maar de Zeeuwen hebben het met hun genezers niet erg getroffen. ●

■ Vleesboom ■

Dat getuigenissen van stoer gedragen menselijk leed favoriet zijn bij de programmamakers van de EO, dat is algemeen bekend. Verdriet wordt soms op onverwachte wijze gecompenseerd door zegening, hetgeen het dragen van leed verlicht en het Godsvertrouwen vergroot. Van een belijdend gelovige en tevens VtdK-lid ontvingen wij een knipsel van de *EO-bode* van 21 november 1999 waarin een vooruitblik werd gegund op de uitzending Man/Vrouw van die week. In dat programma vertelde Elly Dijkstra, moeder van vijf kinderen, waarvan er twee ongelukkig zijn, van haar we-

Das Wunder ist des Glaubens liebstes Kind.

derwaardigheden met de voortplanting. Na drie kinderen kreeg zij een miskraam, die volgens de gynaecoloog moest worden toegeschreven aan een vleesboom: 'Met dit gezwel in uw baarmoeder kunt u nog onmogelijk zwanger worden'. Elly liet zich, aldus het artikel in de *EO-bode*, zalven 'door de oudsten van de gemeente' en bij de nacontrole door de gynaecoloog verwachtte ze alweer een baby. De vleesboom in Elly's baarmoeder was na de zalving verdwenen! Na het vijfde kind liet de echtgenoot zich toch maar steriliseren. *Das Wunder ist des Glaubens liebstes Kind.* ●

COLOFON

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opgericht	1 januari 1881
Correspondentie-adres	Jister 17-19, 8446 CD Heerenvveen, Tel: 0513-625956
Bestuur	
Voorzitter	C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoom
Secretaris	H. de Vries apotheker, Heerenvveen, e-mail: antikwak@dds.nl, internet: http://www.dds.nl/~antikwak
Penningmeester	I.H. Harms, dierenarts, Hardenberg
Leden	P.M. Siegel, psychiater, Amsterdam dr. A.P.M. van Dam, medisch adviseur Den Haag prof.dr. F.S.A.M. van Dam, hoogleraar psychologie, Amsterdam mr. Th. Douma, advocaat, Haarlem C.P. van der Smagt, huisarts, De Bilt prof.dr. H. Timmerman, hoogleraar farmacologie, Voorschoten W.M. Veenema, huisarts, Joure
Adviserende leden	S. Lelie, geneeskundig inspecteur (i.r.) Middelburg P.C. Bügel, psycholoog, Groningen
Erelid	I.A. van de Graaff, apotheker, Rotterdam.
Redactie	J. Geerling, internist, Keverdijk 69 e-mail: nlun6735@uni-one.nl 1411 SK Naarden Aanleveren van kopij op Wordperfect 5.1 of Word

Postgiro van de vereniging: 32237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Hardenberg. De contributie bedraagt thans minimaal f 50,- zults met inbegrip van een abonnement op het Actieblad tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10,-; begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal f 500,-.

Correspondentie

Het *New England Journal of Medicine* maakte in juni 2000 melding van kankergevallen bij patiënten, die eerder ten gevolge van het gebruik van aristolochiazuur bevattende kruidenpreparaten hun nierfunctie waren verloren. Het *NRC Handelsblad* maakte in zijn wetenschapsbijlage melding van dit feit, maar verzuimde te vermelden dat er in talrijke Nederlandse huiskamers en bibliotheken exemplaren liggen van Het Dr. Houtsmullerdiët, waarin dit middel op p.183 wordt genoemd als 'kankerremmer'. Het door Bohn Stafleu Van Loghum toegezegde ingelvel met waarschuwing voor dit

middel was nooit aangetroffen en de uitgever ging in februari 2000 niet in op ons verzoek het toegezegde ingelvel te mogen ontvangen. Deze feiten werden volledigheidshalve in een ingezonden brief op 1 juli onder de aandacht van de NRC-lezers gebracht.

Op 15 juli reageerde Paul Dijkstra, uitgeefmanager medisch, met het volgende schrijven:

Betreft: Chinees Kruid

Dr. Renckens, voorzitter van de Vereniging tegen de kwakzalverij, ver-

volg op pagina 12

Inlegvel voor Het Dr. Houtsmullerdieet, ISBN 90 313 2489 2

Bericht van de uitgever

Houten, oktober 1999

Geachte lezer(es),

In het voorwoord van dit boek vertelt de auteur zijn persoonlijke ziektegeschiedenis. Nadat hij in 1980 vanwege een melanoom was geopereerd en met mosterdgas was behandeld, werden anderhalf jaar later afwijkingen in zijn rechtermier en zijn urine vastgesteld. Na onderzoek kreeg hij te horen dat deze afwijkingen uitzaaiingen van het melanoom waren en dat verdere behandeling niet meer mogelijk was. De auteur is toen zelf op zoek gegaan naar alternatieve mogelijkheden. Na een jaar waren de afwijkingen in zijn rechtermier en urine verdwenen.

Eind 1997 is aan de auteur gebleken dat de afwijkingen die in 1981 werden geconstateerd, géén verband hielden met het eerdere melanoom, maar een thans niet meer vast te stellen oorzaak hadden.

Wij maken u erop attent dat de inhoud van dit boek het resultaat is van het literatuuronderzoek dat de auteur heeft gedaan naar kankerwekkende en kankerremmende aspecten van voeding en voedingssupplementen. De strekking van zijn betoog is dat zijn voedingsadviezen een aanvulling zijn op de klassieke behandelvormen van kanker.

Tenslotte raden wij u af gebruik te maken van het middel Tardolyt (p. 183), daar recent onderzoek heeft aangetoond dat dit middel nierbeschadigend zou kunnen werken*. Overigens is Tardolyt al geruime tijd niet meer in de handel verkrijgbaar.

De uitgever

* dr. P.A.G.M. de Smet: Pharmaceutisch weekblad (1999) 34; 1174-1175.

liest in zijn strijd de waarheid en de zorgvuldigheid uit het oog. In zijn ingezonden brief over de kwalijke effecten van aristolochiazuur staan drie onwaarheden. Ten eerste wordt in het gewraakte boek geen reclame gemaakt voor dit middel. De stof wordt slechts in een bijlage van het boek vermeld als een van de vele stoffen waarvan wordt beweerd dat ze een kankerremmend effect hebben. Ten tweede heeft de uitgeverij wel de belofte gestand gedaan om een inlegvel in de boeken op te nemen waarin naar de kwalijke effecten van de stof wordt verwezen. Ten derde laat de uitgeverij winstbejag noch gezichtsverlies prevaleren boven de gezondheid van mensen.

Omdat het *NRC Handelsblad* in zijn kolommen geen verdere discussie wenste, richtte Renckens zich met het volgende schrijven tot Dijkstra:

Geachte heer Dijkstra,

(...) Mijn bezwaren tegen uw stuk wil ik u echter niet onthouden.

Ten eerste beweert u dat er in het boek geen reclame wordt gemaakt voor het middel aristolochia. Leest u zelf: "Werking: stimuleert en vergroot het aantal fagocyten, kankerremmer. Dosering: 3 dd 1 dragee." Misschien geen reclame, maar het klinkt wel erg verleidelijk voor een kankerpatiënt!

Ten tweede zou u wel uw belofte gestand hebben gedaan om een vernieuwd inlegvel te maken. Maar A. waarom is dat nog in geen enkele boekwinkel aangetroffen? en B. waarom heeft directeur Snakkers mij op mijn vriendelijk verzoek d.d. 24 februari 2000 geen voorbeeld willen toesturen?

Ten derde beweert u dat winstbejag en angst voor gezichtsverlies bij uw uitgeverij geen rol spelen. Ook daarover kan anders gedacht worden. De heer Houtsmuller moet nu rondlopen met het odium van jokkenbrok, omdat u in 1998 weigerde om op zijn verzoek tot rectificatie van zijn ziektegeschiedenis in te gaan. Houtsmuller beweerde en benadrukte dat zowel in de rechtszaal als tegenover de radio. Eerst na de uitspraak in kort geding van mei 1999 veranderde u van mening en ging over tot het toevoegen van een inlegvel. Dat de talrijke eerder verkochte boeken met de 'oude leugen' intussen nog overal door kankerpatiënten en speciaal door lijdens aan melanoom worden geleend uit bibliotheken of verkregen van kennissen: het laat u kennelijk koud!

Ik gun u van harte een bestseller in uw fonds, maar kan uw aanpak van alle problemen rond de kwakzalverswerken van Houtsmuller niet rijmen met het statuut van uw uitgeverij.

Hoogachtend,

Uitgever A.D. van Kempen stuurde ons daarop op 18 juli tezamen met bijgaand afgedrukt exemplaar van het inlegvel deze reactie toe:

Geachte heer Renckens,

Bij afwezigheid van de heer P. Dijkstra zend ik u een kopie van het - sinds oktober vorig jaar geactualiseerde - inlegvel van het Dr. Houtsmullerdieet. Volgens onze gegevens hebben wij u dit al eerder toegestuurd. Het misverstand over het inlegvel is wellicht ontstaan doordat een enkele boekhandel nog een exemplaar van het boek uit oude voorraad heeft verkocht waarin de eerdere versie van het inlegvel was opgenomen. Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Bohn Stafleu Van Loghum

Correspondentie

